

Електронні науково-освітні ресурси для автоматизованого бібліотечного комплексу

Надія Пасмор,

кандидат педагогічних наук, директор бібліотеки,
Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого

Процес запровадження електронних науково-освітніх ресурсів переміщує акцент діяльності здебільш у площину полімедіаінформаційного задоволення потреб навчання, викладання і науки

Інноваційні технологічні і освітні зміни швидко набирають темп і зумовлюють динамічну трансформацію організації навчального процесу. Вищі навчальні заклади прагнуть вдосконалення процесу передання знань і розвитку творчих можливостей і студентів, і викладачів, і всіх тих, хто забезпечує навчальний процес. Виходячи з вимог Болонської угоди, активно приймаються заходи з впровадження в навчальний процес кредитно-модульної системи організації навчального процесу, метою застосування якої є підвищення ефективності освітньої діяльності, якості підготовки фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників [1]. У цьому контексті реформування вищої освіти очікуваним є процес переходу від освітньої парадигми інформаційного суспільства до парадигми суспільства знань. Новій освітній парадигмі знань властиві поширеність і загальнодоступність інформації та знань, розвиток здібностей особистостей, індивідуальні орієнтири для самовдосконалення окремого студента, індивідуальні навчальні плани як засіб досягнення особистих цілей, стандарти якості освіти, використання нових інтерактивних методів навчання, зростання ролі самостійної роботи студентів [7].

З огляду на це надзвичайно підвищується значення бібліотеки як допоміжної структури вищого навчального закладу, що адаптує свою діяльність до цілей, відповідних освітньому процесу. Прагнучи забезпечити в сучасному навчальному закладі умови для якісної бібліотечної технології формування, оновлення та використання документально-інформаційних і когнітивних ресурсів, основою роботи стає нарощування інформації та розвиток бібліотечно-інформаційних послуг в освітньому середовищі закладу.

В умовах автоматизації і опанування новітніх інформаційних технологій відбуваються динамічні трансформаційні перетворення номенклатури і характеру бібліотечних функцій, чітка ієрархічна їх побудова у системі бібліотечно-інформаційного забезпечення навчального процесу. Автоматизовані бібліотечні процеси виступають фактором розвитку і модернізації, поліпшення умов роботи, розширення можливостей задоволення потреб навчання.

Перехід до нового стану бібліотечно-інформаційного забезпечення навчального процесу передбачає, на наш погляд, розуміння та врахування методично-організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти

на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів, до яких слід віднести наступні:

1) реалізація положень Болонської декларації і стандартів системи освіти і науки;

2) інтеграція до загальноєвропейсько-го інтелектуально-освітнього наукового простору;

3) застосування кредитно-модульної системи підготовки фахівців як загальної вимоги, що витікає з Болонського процесу;

4) посилення самостійної роботи студентів;

5) встановлення чіткої індивідуальної траєкторії здобуття знань;

6) необхідність створення і використання нових інтерактивних, у т.ч. електронних, форм і методів надання знань, медіа-тизація інформаційного простору;

7) медіаосвітня підготовка викладачів та інших учасників навчального процесу, які мають проектувати нове науково-освітнє електронне середовище вузу.

Для ефективного бібліотечно-інформаційного забезпечення нової навчальної технології ідеальним можна вважати налагодження гармонізаційних процесів впровадження інновацій як в систему підготовки фахівців, так і в її бібліотечно-інформаційну підтримку. Саме за таких умов система бібліотечно-інформаційного забезпечення навчального процесу, заснованого на активному використанні комп'ютерних технологій та побудованого на електронних наукових та освітніх ресурсах — документних, інформаційних і когнітивних, буде відповідати сучасним вимогам освіти. З органічної єдності бібліотеки як освітньо-допоміжної структури навчального закладу та навчального процесу витікають деякі принципіві позиції сумісної діяльності:

а) інформатизація процесів навчання, викладання і керування вищим навчальним закладом;

б) створення інтерактивної системи документних комунікацій і забезпечення постійного зв'язку «документ — користувач»;

в) постійне формування, оновлення та оптимальне використання інформаційного

середовища вузу та глобальної мережі Інтернет;

г) специфічна, притаманна саме бібліотеці, допомога своїй установі у збиранні, зберіганні і наданні для користування профільних документів, в тому числі електронних;

д) активне впровадження комп'ютерних і Інтернет-технологій для урізноманітнення зв'язків «інформація-споживач» в електронному навчальному просторі;

е) розробка та інтенсивне використання когнітивних, інтелектуальних комп'ютерних систем і банків знань для розширення інформаційно-електронної інфраструктури навчального закладу;

є) запровадження електронних навчальних комплексів, курсів та інших електронних засобів системи професійного навчання для збагачення інформаційного простору і створення певних умов входження у світове освітнє середовище;

ж) корпоративні бібліотечні зв'язки та інтеграційне партнерство за умов інформатизації як перспективний напрямок подальшого розвитку інформаційного сервісу та освітніх послуг [2].

 сновною ідеєю послідовного втілення вищезазначених взаємопов'язаних процесів є постійне надання освітніх послуг у будь-який час і в будь-якому місці, реальне включення вузу в мережеву структуру світового науково-освітнього простору. Координаційні процеси запровадження інноваційних технологій в організацію навчального процесу і бібліотечну діяльність дозволить динамічно розвивати ресурсні можливості, переміщувати акцент діяльності здебільш у площину полімедіа інформаційного задоволення навчальних і наукових запитів споживачів інформації, використовуючи для цього автоматизовані інформаційні програми, системи, інформаційно-пошукові та автоматизовані бібліотечні комплекси.

Як складова система вищого навчального закладу у своєму розвитку бібліотека враховує тенденції змін, що відбуваються у системі підготовки фахівців, і реалізує спільні зі своєю установою стратегічні

завдання. Приміром, за останні роки бібліотека Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого склалася в інформаційно-ресурсний, науково-методичний та освітній центр. З 1999 р. створено автоматизований бібліотечний комплекс академії, реалізований на базі прикладної програми «Система автоматизації бібліотеки» (ППСАБ), яка призначена для комплексної автоматизації бібліотечних функцій і підтримує наступні основні технологічні процеси й операції:

- оформлення документів (замовлення) на літературу і передплатні видання;
- обробка документів і видань при їх надходженні до бібліотеки;
- класифікація і каталогізація видань, формування електронного каталогу і електронної картотеки статей;
- формування баз повнотекстових документів і довідково-фактографічних баз даних (БД);
- багатоаспектний пошук в електронному каталозі й у просторі повнотекстових документів;
- відбір релевантних записів, формування і роздруківка списків відібраних документів і додаткової інформації;
- робота з електронними ресурсами бібліотеки через Web-сторінку;
- електронне замовлення літератури з автоматизованих читацьких місць віддалених навчальних корпусів;
- імпорт бібліографічних записів, поданих на комп'ютерних носіях у форматах UNIMARC (RUSMARC) і USMARC.

В системі функціонує також навчально-технологічний комплекс, призначений для використання у комп'ютерних класах академії з метою навчання студентів, викладачів та інших користувачів електронних ресурсів бібліотеки.

Із впровадженням автоматизованого бібліотечного комплексу академії автоматизуються всі технологічні бібліотечні функції та операції, а персонал і користувачі оволодівають процесами роботи в інформаційно-комп'ютерному оточенні. Нарівні з такими традиційними компонентами бібліотеки, як фонди друкованих видань та

карткові елементи довідково-бібліографічного апарату, швидко запроваджуються і функціонують новітні засоби: електронні каталоги, картотеки, бібліографічні, концептографічні і повнотекстові бази даних, інші програмно-інформаційні продукти та web-сайт. Автоматизовані процеси каталогізації, кваліфікованого бібліографічного опису, індексації і систематизації наукових видань, навчально-методичної літератури та інформаційних ресурсів уніфікують можливості надання користувачам бібліотечного комплексу великих обсягів індивідуальної тематичної інформації, вдосконалюють засоби системи її пошуку, перегляду та оперативності отримання [3].

Сучасні підходи не мають аналогів у традиційній неавтоматизованій бібліотеці, оптимально створюють інформаційно-інтелектуальний простір навчального закладу, розвивають творчі здібності, інформаційну культуру та вміння користувачів працювати з електронними науково-освітніми ресурсами. Доступ до електронного каталогу здійснюється через внутрішній Web-сайт бібліотеки. На сьогодні електронний каталог містить понад 500 тис. бібліографічних записів документів друку, статей із періодичних видань, авторефератів та дисертацій. Представлені також електронні версії збірників наукових праць та матеріалів конференцій, які проводилися на базі академії. До послуг студентів також створюються проблемно орієнтовані бази даних, віртуальні довідки до навчальних модулів і індивідуальних завдань. Все це розташовано на сайті бібліотеки і забезпечує доступ до масивів інформації необхідних матеріалів для використання їх більш інтенсивно в навчальному процесі та самостійній роботі. Як засіб накопичення і поширення інформаційних та навчально-методичних ресурсів академії загальними зусиллями створюється «Електронна бібліотека». Вона включає електронний каталог бібліотеки, повнотекстові бази даних підручників, навчально-методичних посібників, планів, програм і методичних завдань, електронні періодичні, довідкові видання, створені шляхом оцифрування та інші колекції електронних учбових і науко-

вих матеріалів. Електронні версії журналів «Вісник Академії правових наук», «Проблеми законності», «Питання боротьби зі злочинністю», «Державне будівництво та місцеве самоврядування» включають матеріали за 1997–2006 роки [4, 5].

Шроте інтенсивне запровадження високого рівня книгозабезпеченості, представленої у повнотекстовій електронній базі автоматизованого бібліотечного комплексу академії навчально-методичною і науковою літературою, виходє за межі бібліотеки. Ефективне створення і використання електронних документів можливо лише за умов активної участі кафедр у розробці електронних навчальних курсів, комплексів для системи сучасного професійного навчання. У цьому напрямку скоординована робота кафедр, інженерно-технічних спеціалістів, фахівців бібліотеки, централізованого управління на загально-вузівському рівні охоплює взаємодію партнерів на всіх етапах для втілення нової електронної навчальної технології.

Процеси накопичення електронної інформації для повноти і якості забезпечення викладання, навчання і засвоєння знань досить тривалі і потребують постійної реалізації таких заходів:

— вивчення світових інформаційних ресурсів через trial-доступ до Internet-простору і відбір необхідних документів;

— поповнення фондів електронних бібліотек колекціями профільних матеріалів на CD і DVD;

— запровадження мережевих технологій Internet, Intranet, e-mail для відкритого доступу до наукової, освітньої інформації;

— використання сучасних можливостей видавництва для поповнення електронних бібліотек;

— постійний ефективний обмін профільними електронними документами;

— визначення пріоритетів оцифровки видань з фонду: монографій, підручників, журналів, рідкісних книг;

— своєчасна комплектація автоматизованого бібліотечного комплексу необхідною сучасною технікою та матеріалами;

— планова заміна комп'ютерного обладнання;

— підвищення кваліфікації бібліотекарів — менеджерів освітніх послуг [6, 7].

За умов широкої інформатизації та медіатизації інформаційного простору вищого навчального закладу акцент із традиційного аудиторного навчання переноситься на самостійну роботу в електронному середовищі з будь-якого автоматизованого читачького місця, що надасть необхідний контент інформації в усіх аспектах навчальної діяльності.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник / М.Ф. Дмитриченко, Б.І. Хорошун, О.М. Язвінська, В.Д. Данчук. К.: Нац. транспорт. ун-т. К.: Знання України, 2006. 440 с.

2. Ільганаєва В. Корпоративний рух в Україні: стан та перспективи розвитку / В. Ільганаєва // Бібл. форум України. 2006. № 2. С. 13–15.

3. Кантерев А. І. Концепція інформатизації університету [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.gpnb.ru/win/ntb/ntb2000/4/f04_02.html.

4. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: Матеріали з впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого / За ред. В. В. Комарова. Х., 2006. 83 с.

5. Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ початок ХХІ ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук / І. А. Павлуша. К., 2002. 24 с.

6. Пашкова В. Нові проекти: інформаційна грамотність, електронні бібліотеки, розвиток книжкових колекцій / В. Пашкова // Бібл. планета. 2006. № 2. С. 23.

7. Покликання університету: Зб. наук. пр. / Відп. ред. О. Гомілко. К.: РІА «ЯНКО»; Веселка, 2005. 304 с.

20.12.2006